

Polski Związek Działkowców
Krajowa Rada

dr Hanna Legutowska, SGGW w Warszawie

UWAGA

na barszcz Sosnowskiego

W całym kraju odnotowuje się przypadki poparzeń przez barszcz Sosnowskiego. To imponujących rozmiarów, piękna roślina – jednak niezwykle groźna dla zdrowia, a nawet życia ludzi i zwierząt, już po minutowym kontakcie w niewielkiej odległości. Barszcz wkracza na tereny ogrodów działkowych, o czym informują okręgowe zarządy PZD m.in. w Zielonej Górze (ROD „Metalowiec” w Jasieniu) i Gdańsku. Wobec tak dużego zagrożenia ze strony tej rośliny oraz zakazu samodzielnego jej zwalczania, konieczne jest informowanie działkowców o zagrożeniu, sposobach rozpoznania rośliny, konieczności zachowania ostrożności po jej rozpoznaniu i potrzebie zgłaszania jej występowania odpowiednim służbom. Krajowa Rada PZD zwraca się do wszystkich zarządów ogrodów o szczególne zainteresowanie się, czy roślina ta nie występuje już na terenach ogólnych ogrodów lub na działkach i szybkie podjęcie odpowiednich działań, zgodnie z instrukcją przedstawianą w poniższym tekście.

Krajowa Rada PZD

Groźny dla zdrowia!

W Polsce barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi* Manden) pojawił się w 1958 roku, sprowadzony został jako nowa roślina paszowa otrzymana w darze z Instytutu Uprawy Roślin w Leningradzie. Żywienie bydła kiszonką z barszczu, prowadzone w latach 60–70. XX w. w Państwowych Gospodarstwach Rolnych nie powiodło się z powodu niechęci zwierząt do nowej paszy oraz jej niebezpiecznego oddziaływania na przewód pokarmowy (oparzenia, krwotoki wewnętrzne i biegunki). Pod koniec lat 70. XX w. zaprzestano upraw, niestety doszło do rozprzestrzenienia się barszczu poza pola uprawne. W krótkim czasie barszcz opanował tereny sąsiadujące z gospodarstwami rolnymi i w sposób niekontrolowany przemieszczał się coraz dalej. Barszcz Sosnowskiego zaliczany jest do roślin inwazyjnych, powoduje degradację środowiska przyrodniczego i zajmuje coraz większe tereny. W Polsce objęty jest prawnym zakazem uprawy, rozmnażania i sprzedaży.

Jak wygląda?

- Barszcz Sosnowskiego to największa roślina zielna na świecie. Przeważnie osiąga wysokość 3 m, a w sprzyjających warunkach nawet 4–5 m.

Pod koniec lat 70. XX wieku doszło do rozprzestrzenienia się barszczu poza pola uprawne

Kwiatostan barszczu Sosnowskiego jest lekko wypukły

- To roślina dwuletnia należąca do rodziny selerowatych (*Apiaceae*). W pierwszym roku wyrastają rozłożyste rozety liściowe, w kolejnym – długie pędy kwiatowe, które po wydaniu nasion (owoców) zamierają.
- Posiada zieloną, głęboko bruzdowaną łodygę, o 3–6 międzywęźlach, która w dolnej części jest pokryta fioletowymi plamkami. Łodyga wewnątrz jest pusta, u podstawy osiąga grubość 8–12 cm.
- Kwiaty są białe, przypominają kwitnący koper, zebrane w gęste baldach o średnicy do pół metra. Okres kwitnienia przypada na czerwiec/lipiec.
- Wiosną roślina zazwyczaj nie wyróżnia się, w tym czasie łatwo ją pomylić z łopianem. W przeciwieństwie do łopianu, ma duże i szerokie blaszki liściowe (średnicy 150–200 cm), z głębokimi wrębami i haczykowatymi zakończeniami. W czerwcu i lipcu gwałtownie rośnie, zaczyna górować nad innymi roślinami i zakwita, wtedy staje się dość podobny do arcydzięgla litwora. Arcydzięgiel posiada kwiatostan w kształcie kuli, natomiast u barszczu Sosnowskiego kwiatostan jest lekko wypukły.

Zagrożenie zdrowotne

Barszcze Sosnowskiego i olbrzymi należą do najniebezpieczniejszych roślin w Polsce. We wszystkich częściach rośliny, w tym we włoskach gruczołowych na łodygach, liściach i korzeniach, znajduje się olejek eteryczny, zawierający m.in. związki kumarynowe (furanokumaryny), które w upalne, słoneczne dni (zwłaszcza podczas kwitnienia i owocowania) mogą wydostawać się w postaci aerozoli i osadzać się na skórze przebywających w pobliżu osób. Nawet krótki kontakt z tymi roślinami (1–2 minuty) powoduje zapalenie skóry, powstawanie pęcherzy, dochodzi do poparzenia II i III stopnia. Następnie tworzą się niegojące się rany i długo niezanikające blizny (miesiące, lata). Przez kilka kolejnych lat skóra jest nadwrażliwa na światło słoneczne, które nawet w małych dawkach może wywołać ciężkie oparzenia. Po poparzeniu skóra narażona jest na raka. Działanie to jest szczególnie niebezpieczne dla alergików i dzieci. Ponieważ objawy oparzeń pojawiają się od 8 do 12 godzin od nasłonecznienia miejsca zetknięcia soku ze skórą, często ich przyczyna nie jest poprawnie zdiagnozowana. Związki chemiczne zawarte w soku barszczu mogą wywoływać również obrażenia dróg oddechowych, nudności, bóle głowy, wymioty, a nawet uszkodzenia oczu. Ta negatywna cecha barszczu Sosnowskiego spowodowała konieczność intensywnego zwalczania tego chwastu.

Barszcz Sosnowskiego lubi stanowiska wilgotne

Jak chronić się przed barszczem Sosnowskiego?

Wiele osób nie wie, jak wielkie zagrożenie dla ich zdrowia mogą stanowić kaukaskie barszcze. Zachwyceni atrakcyjnym wyglądem tych roślin często podchodzimy do nich zbyt blisko, czasem zrywamy kwiaty.

Chwast ten jest szczególnie niebezpieczny w okresie wysokiej temperatury, wówczas nasila się jego parzące działanie. W przypadku kontaktu skóry z barszczem, należy jak najszybciej dokładnie umyć ją wodą z mydłem, a następnie okryć i nie wystawiać na działanie słońca przez 2–3 dni. W razie pojawienia się zaczerwienień lub pęcherzy należy koniecznie pójść do lekarza.

Co robić gdy zobaczymy barszcz Sosnowskiego?

W związku z coraz częstszymi przypadkami występowania barszczu Sosnowskiego i zagrożenia z jego strony dla zdrowia i życia ludzi oraz zwierząt, urzędy wielu gmin apelują do mieszkańców o zachowanie ostrożności w przypadku zauważenia tej rośliny (nie wolno jej dotykać, gdyż włoski zawierające furanokumaryny przechodzą nawet przez rękawice). Fakt ten należy zgłaszać do odpowiedniego urzędu gminy lub straży miejskiej, która zabezpieczy miejsce i poinformuje odpowiednie służby celem usunięcia barszczu. Jeżeli barszcz występuje na terenie prywatnej działki najlepiej

Wygląd barszczu Sosnowskiego wiosną

To arcydzięgiel litwor, który czasem bywa mylony z barszczem

Kwiatostany barszczu Sosnowskiego

skontaktować się z Wydziałem Ochrony Środowiska w urzędzie dzielnicy, gdzie można uzyskać informacje odnośnie jego zlikwidowania.

Występowanie

Barszcz Sosnowskiego obecnie rośnie w każdym województwie, jego populacja z roku na rok wzrasta. Najwięcej jest go we wschodniej i centralnej części Polski – w województwie warmińsko-mazurskim i mazowieckim. W Polsce południowej, południowo-wschodniej i południowo-zachodniej występuje również dość powszechnie. Początkowo pojawiał się w siedliskach ruderalnych, jak np. przydroża, szlaki turystyczne, nieużytki, następnie zaczął występować na odłogach. Obecnie staje się bardzo kłopotliwy w leśnictwie i na niektórych użytkach zielonych, a niekiedy nawet polach uprawnych. Najczęściej występuje na terenach wilgotnych, w pobliżu cieków wodnych, kanałów i rowów, wzdłuż brzegów rzek i jezior. Dojrzała roślina barszczu zajmuje powierzchnię do 4 m², powodując zanikanie roślinności endemicznej stanowiącej element rodzimej bioróżnorodności.

Monitoring

Ocenę skali inwazji barszczu Sosnowskiego na terenie Polski prowadzi pracownia Stosowanej Ekologii Roślin Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie oraz Fundacja „Pałacy Problem – Heracleum”. Wynikiem tych badań jest „Raport Końcowy Ogólnopolskiego Spisu Powszechnego Barszczu Sosnowskiego i Barszczu Olbrzymiego 2012”. Raport, oprócz informacji o występowaniu barszczu kaukaskich, zawiera mapy i bazy stanowisk oraz prognozę rozwoju inwazji na następne lata. Utworzony został serwis internetowy www.barszcz.edu.pl, w którym znajdują się informacje na temat barszczu (m.in. jak je rozpoznać), metody zwalczania. Są tam też formularze umożliwiające zgłaszanie stanowisk tych niebezpiecznych roślin, jeżeli je zauważymy. Lista miejsc, gdzie można znaleźć barszcz Sosnowskiego jest systematycznie uzupełniana.

Zwalczanie

Barszcz Sosnowskiego ma dużą zdolność do regeneracji, jest odporny na wiele herbicydów. Bardzo łatwo rozmnaża się – pojedyncza roślina wytwarza kilkadziesiąt tysięcy nasion, które mają zdolność kiełkowania przez 5 lat. Dlatego jego zwalczanie jest bardzo trudne i wymaga kontynuowania przez kilka kolejnych lat. Rośliny są wycinane i opryskiwane środkami chemicznymi przez odpowiednio przeszkolone służby. Tam, gdzie nie można stosować

wać opryskiwania, np. nad brzegami rzek – preparaty chemiczne są wstrzykiwane bezpośrednio do szyjki korzeniowej roślin. W pierwszej kolejności zwalczane są rośliny barszczu w miejscach licznego przebywania ludzi: skwery, parki, szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, otoczenie szkół, ośrodków zdrowia i innych instytucji użyteczności publicznej oraz na obszarze pasów drogowych. Równie ważne jest zwalczanie barszczu nad brzegami cieków wodnych, gdyż nasiona barszczu rozsiewane są głównie przez płynącą wodę.

Zwalczanie barszczu Sosnowskiego prowadzone jest w wielu rejonach Polski, m.in. walkę podjął Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Szczecinie, Gdańsku i Poznaniu przeznaczając na ten cel odpowiednie środki pieniężne na lata 2015–2018.

Obecnie Ministerstwo Środowiska we współpracy z Narodowym Funduszem prowadzi projekt dotyczący badania sposobów zwalczania i usuwania barszczu Sosnowskiego, m.in. w powiecie sanockim. Celem jest ochrona rodzimej flory przed gatunkami inwazyjnymi oraz ograniczanie ich rozprzestrzeniania się i wnikania w Międzynarodowy Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie.

Chcesz wiedzieć więcej?

Czytaj miesięczniki „działkowiec” i „Mój Ogródek!”, w których zawarta jest rzetelna i aktualna wiedza na temat zagospodarowania i pielęgnacji działek.

Uwaga, zamawiając teraz pakiet prenumerat obydwu czasopism, zyskujesz 6 miesięcy prenumeraty „Mój Ogródek” gratis, plus rabaty na www.dzialkowiecsklep.pl tel. 22 101 34 34!

Wydawca: Wydawnictwo „działkowiec” Sp. z o. o.

ul. Bobrowiecka 1, 00-728 Warszawa, tel. 22 101 34 00,

www.dzialkowiec.com.pl, www.facebook.com/perfekcyjnyogrod

Wydano na zlecenie KR PZD z siedzibą w Warszawie.

Nakład: 150 tys. egz.

ISBN 978-83-63544-32-4

Broszurka bezpłatna przeznaczona dla działkowców w PZD